

The Effect of Group Bibliotherapy Based on the Twelve Character Journey Archetypes on Resilience and Hope for Life in Children with Cancer Undergoing Treatment at Besat Hospital in Hamadan: A Study from a Psycho-oncology Perspective

Hamed Akbari¹ , and Shokufeh Roghani²

1. Master of Science in Molecular Cell Biology; Health Research Institute, Babol University of Medical Sciences, Iran. E-mail: hamedakbari.mbiotech@gmail.com
2. Corresponding author, Department of Knowledge and Information Science, Islamic Azad University, Hamedan Branch, Hamedan, Iran. E-mail: sh_roghani47@yahoo.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 21 July 2025
Received in revised form 8
September 2025
Accepted 23 September 2025
Available online 28 September
2025

Keywords:
life expectancy,
resilience,
group bibliotherapy,
psycho-oncology,
children,
cancer,
Hamadan

ABSTRACT

Objective: The aim of this research is to determine the effect of group bibliotherapy based on the twelve character journey archetypes on resilience and hope for life in children with cancer undergoing treatment at Besat Hospital in Hamadan.

Method: This quasi-experimental study used a pretest-posttest design with control and experimental groups. The experimental group participated in group bibliotherapy sessions, while the control group received only standard care. The sample consisted of 30 children with cancer (aged 10–14) in the early stages of the disease who had undergone at least one round of chemotherapy. Data were collected using Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) and Snyder's Hope Scale, and analyzed via independent t-tests and ANCOVA in SPSS.

Results: The findings revealed a significant difference in mean scores of resilience and hope between the control and experimental groups. Group bibliotherapy had a 43.6% impact on hope and a 64.1% impact on resilience in children with cancer. These results suggest that group bibliotherapy, as a psychosocial intervention, can enhance resilience and hope in pediatric cancer patients and should be integrated into comprehensive psycho-oncology care programs.

Conclusions: There was a significant relationship between bibliotherapy sessions and improvements in resilience and hope. In other words, bibliotherapy was effective in both domains, positively influencing both groups.

Cite this article: Akbari, H., & Roghani, S. (2025). The effect of group bibliotherapy based on the twelve character archetypes on the resilience and life expectancy of children with cancer undergoing treatment at Besat Hospital in Hamadan: A study from a psycho-oncology perspective. *Academic Librarianship and Information Research*, 59 (3), 1-20. <https://doi.org/10.22059/jlib.2025.402141.1794>

© Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22059/jlib.2025.402141.1794>

Publisher: University of Tehran Press.

Introduction

Bibliotherapy was initially employed for treating emotional problems; however, in the second half of the 19th century, its theoretical and practical foundations, as well as guidelines for its use, expanded significantly. Currently, bibliotherapy is considered a prominent strategy applicable for treating clinical issues. Bibliotherapy focusing on the twelve archetypes of the character's journey (referring to all the traits and characteristics that define an individual's behavior, including thoughts, feelings, self-perception, attitudes, and numerous habits that form the person's method of adapting to the environment and the dimensions of their personality. It involves factors that play a role in human behavior and memory, essentially the discovery of one's conscious self. This means awareness of one's weaknesses and abilities in such a way that one can cultivate their strengths and confront life's challenges). The objective of this research is to determine the effect of an experimental intervention of group bibliotherapy based on the twelve archetypes of the character's journey on resilience and life expectancy in children with cancer undergoing treatment at Besat Hospital in Hamadan.

Method

The method of this research is quasi-experimental, conducted using a pre-test and post-test research design. The research population consisted of children with cancer at Besat Hospital in Hamadan. The study sample comprised 30 children with cancer, aged 10 to 14 years, undergoing chemotherapy, selected through random sampling. These individuals were homogeneous in terms of age, duration of illness, socio-economic status, and other variables considered in the research, with 15 individuals in the control group and 15 in the experimental group. The research instruments included two standardized questionnaires: the Connor-Davidson Resilience Scale (2003) and the Snyder Hope Scale (2006). The experimental group underwent the group bibliotherapy intervention across eight sessions. Three books served as the researchers'/therapists' guide: "*Living with Chronic Pain: An Acceptance-Based Approach Therapist Guide and Patient Workbook*" by Kevin Vowles and John Sorrell (2011), "*A Practical Guide to Pain Management: A Positive Approach to Coping with Chronic Pain*" by Michael Nicholas, Mollie Allen, Tonkin Lois, and Beeston Lee (2008), and "*Awakening the Hero Within*" by Patricia Adson (2016). Data analysis was performed using independent t-tests and analysis of covariance (ANCOVA) in the SPSS statistical software.

Results

The results of the independent t-test indicated a difference between the mean scores of the two components, resilience and life expectancy, in the control and experimental groups. Furthermore, the results of the analysis of covariance showed that the effect of group bibliotherapy on life expectancy in children with cancer was 43.6%, and the effect of group bibliotherapy on resilience was 64.1%. Additionally, all assumptions related to the conducted analysis of covariance were met. These findings suggest that group bibliotherapy, as a psychosocial intervention, can help increase resilience and life expectancy in children

undergoing cancer treatment and can be utilized as part of comprehensive psycho-oncology care programs.

Conclusions

There is a significant relationship between the bibliotherapy sessions and both resilience and life expectancy in the studied population. In other words, bibliotherapy had an effect and yielded results in both cases; both resilience and life expectancy are significant, and bibliotherapy impacts both groups.

The results of the independent-samples t-test indicated that the posttest means of the experimental and control groups differed, with the effect observed in the experimental group. Moreover, the test of Hypothesis 1 demonstrated that group bibliotherapy based on the Twelve Archetypes of the Hero's Journey is effective in enhancing the resilience of children with cancer undergoing treatment at Besat Hospital in Hamadan, from a psycho-oncology perspective. None of the studies reviewed had implemented group bibliotherapy to examine its effects on resilience and hope for life; however, research has been conducted on other psychological interventions. In addition, with regard to "users with emotional and psychological problems," the findings of Brewster (2014), Khoeini et al. (2017), Delghandi et al. (2018), and Roghani, et al. (2023) are consistent with the present study, indicating that bibliotherapy has a positive effect on improving psychological disorders such as stress.

The findings further indicate that group bibliotherapy based on the Twelve Archetypes of the Hero's Journey is effective in enhancing hope for life and resilience among children with cancer undergoing treatment at Besat Hospital in Hamadan, from a psycho-oncology perspective. The implementation of this program represents the provision of bibliotherapy services at the level of developmental or growth-oriented bibliotherapy. This type of bibliotherapy, which is conducted with a preventive approach aimed at fostering personal growth, self-efficacy, and the promotion of physical and mental health among ordinary individuals, seeks to convey new experiences to its audiences for solving problems they may encounter in the future and, through its implementation, to play an effective role in maintaining a healthy and dynamic society.

By implementing bibliotherapy programs for these individuals, public libraries can participate in the nation's macro-level activities and play a highly effective role in promoting the mental and physical health of community members. Montgomery and Manders (2015), Hutchinson (2017), and Brewster (2014) have also stated that public libraries have an urgent need to collaborate with health-care organizations in order to implement such programs, a conclusion that is likewise supported by the findings of Hutchinson (2017). The findings also indicate that the most important shared responsibility of all organizations involved in implementing bibliotherapy in public libraries is "the evaluation and removal of barriers and shortcomings throughout the implementation process." This is because ongoing evaluation

enables the use of its results to revise individuals, processes, methods, and organizational performance in order to ensure effective implementation.

Given that, in Iran, the use of bibliotherapy as a method for addressing psychological disorders has received relatively limited attention, and considering that public libraries function as community centers serving people with diverse educational needs, it is recommended that a list of therapeutically oriented books be compiled and introduced by the Iran Public Libraries Foundation and, categorized by topic, be made available to bibliotherapy researchers, psychologists, and relevant therapeutic groups. Furthermore, it is recommended that bibliotherapy training workshops be organized for librarians and that bibliotherapy instruction be incorporated as a course unit into relevant university academic programs, including Information Science, Psychology, Nursing, and related disciplines.

Financial Support

According to the author's statement, no source of financial support has been reported.

CRediT authorship contribution statement

First Author: Preparation and provision of samples, data collection, statistical analysis of data, documentation and information extraction, analysis and interpretation of information and results, drafting the article.

Second Author: Thesis supervisor, research design, supervision of the research stages, review and verification of results, editing, revising, and finalizing the article.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Ethical considerations

Adherence to research ethics principles, the authors have observed ethical principles in conducting and publishing this scientific research, and this is confirmed by all of them.

Data availability statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The esteemed reviewers are thanked for providing constructive and scientific comments.

تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی

حامد اکبری^۱، شکوفه روغنی^۲ ✉

۱. کارشناسی ارشد سلول مولکولی، پژوهشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی بابل، ایران. رایانامه: hamedakbari.mbiotech@gmail.com
 ۲. نویسنده مسئول، دکترای، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان، همدان، ایران. رایانامه: sh_roghani47@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی،	هدف: هدف پژوهش تعیین تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۴/۳۰	روش: روش این پژوهش نیمه‌تجربی با استفاده از طرح پژوهشی پیش‌آزمون-پس‌آزمون با دو گروه کنترل و آزمایش است. در گروه آزمایش جلسات کتاب‌درمانی گروهی برگزار شد و هیچ مداخله‌ای بیش از اقدامات معمول در محیط پژوهش انجام نشد. نمونه پژوهش ۳۰ نفر از کودکان مبتلا به سرطان ۱۰ تا ۱۴ ساله بودند که در مرحله اولیه بیماری قرار داشتند و حداقل یک دوره شیمی‌درمانی را گذرانده بودند. ابزار پژوهش دو پرسشنامه، تاب‌آوری کانر و امید به زندگی اشنایدر بود. تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از آزمون تی مستقل و تحلیل کوواریانس در نرم‌افزار آماری SPSS انجام شد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۱۷	یافته‌ها: نتایج نشان داد که تفاوت معناداری بین میانگین نمرات دو مؤلفه تاب‌آوری و امید به زندگی در گروه کنترل و آزمایش وجود دارد. تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر امید به زندگی در کودکان سرطانی ۴۳/۶ درصد و تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر تاب‌آوری ۶۴/۱ درصد است. این یافته‌ها حاکی از آن است که کتاب‌درمانی گروهی به عنوان یک مداخله روان‌شناختی-اجتماعی می‌تواند به افزایش تاب‌آوری و امید به زندگی کودک تحت درمان سرطان کمک کند و به عنوان بخشی از برنامه‌های مراقبت جامع روان آنکولوژی (سایکو آنکولوژی) مورد استفاده قرار گیرد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۰۱	نتیجه‌گیری: بین جلسات کتاب‌درمانی با تاب‌آوری و امید به زندگی در جامعه مورد بررسی رابطه معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، کتاب‌درمانی در هردو مورد تأثیر داشته است و نتیجه داشت، تاب‌آوری و امید به زندگی هر دو معنا دارند و کتاب‌درمانی روی دو گروه تأثیر دارد.
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۷/۰۶	
کلیدواژه‌ها: امید به زندگی، آنکولوژی، تاب‌آوری، کتاب‌درمانی گروهی، کودکان سرطانی.	

استناد: اکبری، حامد، و روغنی، شکوفه (۱۴۰۴). تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۵۹ (۳)، ۱-۲۰.

<https://doi.org/10.22059/jlib.2025.402141.1794>

© نویسندگان.

ناشر: دانشگاه تهران.

مقدمه

سرطان به عنوان یکی از چالش‌برانگیزترین بیماری‌های عصر حاضر، نه تنها سلامت جسمانی بلکه سلامت روانی افراد را به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. در میان گروه‌های سنی مختلف، کودکان مبتلا به سرطان با چالش‌های منحصر به فردی روبرو هستند که نیازمند توجه ویژه از منظر روان‌آنکولوژی (سایکو آنکولوژی) است (کیم و پارک،^۱ ۲۰۲۵). روان‌آنکولوژی به عنوان شاخه‌های میان‌رشته‌ای از روان‌شناختی و آنکولوژی، به بررسی تأثیرات روانی-اجتماعی سرطان بر بیماران و خانواده‌های آنها می‌پردازد و دنبال ارائه راهکارهایی برای بهبود کیفیت زندگی این افراد است (زارعی، روغنی و حق‌طلب،^۲ ۱۳۹۳). در دهه‌های اخیر، مداخلات روان‌شناختی در کنار درمان‌های پزشکی سرطان افزایش یافته است. تحقیقات نشان داده اند که وضعیت روانی بیماران تأثیر مستقینی بر روند درمان و پاسخ به درمان‌های پزشکی دارد. در این میان، کتاب‌درمانی به عنوان یک روش مداخله‌ای غیرتهاجمی و مقرون به صرفه، توجه متخصصان روان‌آنکولوژی را به خود جلب کرده است (آرولانتام،^۳ ۲۰۱۴).

کتاب‌درمانی گروهی به ویژه برای کودکان می‌تواند فضایی امن برای بیان احساسات، تبادل تجربیات و یادگیری مهارت‌های مقابله‌ای فراهم کند از جمله مزایای عمده روش کتاب‌درمانی، گستردگی آن و عدم تعلق و تعصب به یک رویکرد درمانی است (بانکی، امیری و اسعدی،^۴ ۱۳۸۸). به علاوه، هر رویکرد روان‌درمانی می‌تواند از روش کتاب‌درمانی استفاده کند و قواعد روان‌شناختی خود را تحت عنوان کتاب‌درمانی به مراجعان خود ارائه کند (هاچینسون،^۵ ۲۰۱۴). کتاب‌درمانی تحولی نوین در اطلاع‌رسانی به بیماران است (تولایی، رضایی پور میر صالح و چوب‌فروش،^۶ ۱۳۹۶). بنابراین، از منظر روان‌آنکولوژی، کتاب‌درمانی گروهی می‌تواند مکانیسم‌های متعددی برای بهبود سلامت روان کودکان مبتلا به سرطان داشته باشد (جوکار، باغبان و احمدی،^۷ ۱۳۸۵). این روش از طریق شناسایی با شخصیت‌های داستانی، بیان غیرمستقیم احساسات، یادگیری مهارت‌های مقابله‌ای و ایجاد حمایت اجتماعی می‌تواند به افزایش تاب‌آوری و امید به زندگی کمک کند (انجمن کتابداران آمریکا،^۸ ۲۰۱۲). همچنین، ماهیت گروهی این مداخله امکان تبادل تجربیات و ایجاد شبکه‌های حمایتی را فراهم می‌کند که خود از اصول روان‌آنکولوژی است (روغنی، فامیل روحانی و عرفانی،^۹ ۱۴۰۲). افزودن این روش درمانی به دیگر درمان‌های رایج باعث می‌شود تا افراد در اصلاح الگوهای فکری و اقدام برای تغییر افکار مخرب کمک می‌کنند (آدسون،^{۱۰} ۱۳۹۳). اعتقاد به تأثیر درمانی مطالعه کتاب سابقه‌ای طولانی دارد (جاکوب و روزالینتو،^{۱۱} ۲۰۱۶). کتاب‌درمانی یکی از روش‌های درمانی است که تعریف‌های گوناگونی از آن ارائه شده است (هنسن،^{۱۲} ۲۰۱۹). وات^{۱۳} کتاب‌درمانی را استفاده از مطالب خواندنی با پیام‌درمانی در ذهن می‌نامد (بروستر،^{۱۴} ۲۰۱۴).

کتاب‌درمانی عملی است که ممکن است با اشخاص (به طور فردی) یا گروهی در یک محیط گروهی به اجرا درآید (استیکر،^{۱۵} ۱۳۷۰). در حقیقت، کتاب‌درمانی (کتابخوانی فردی) بهره گرفتن از کتاب به منظور خودشناسی برای ایجاد دگرگونی یا به عبارتی، استفاده از مواد خواندنی برگزیده در راهنمایی و حل مشکلات شخصی به وسیله مطالعه هدفدار است (پلیمنو، پیستلی و کولازو،^{۱۶} ۲۰۲۰)؛ و به عقیده بسیاری از پژوهشگران در چنین مواقعی، کتاب‌درمانی می‌تواند راهگشا باشد (دلقدی، ریاحی‌نیا، کدیور و صرامی،^{۱۷} ۱۳۹۷). بنابراین، در این روش شخص خود کتابی معین، یا بخشی ویژه از کتابی که درمانگر توصیه کرده بخواند (مهدیان‌فر، مهدیان و جهانگیری،^{۱۸} ۱۴۰۱). گاه ممکن است درمانگر در یک نشست فردی از یک کتاب را برای درمان‌جو بخواند در روش دیگر، درمان‌جو با مشکلات مشابه در کنار یکدیگر جمع می‌شوند (خوئینی، نوروزی و فهیم‌نیا،^{۱۹} ۱۳۹۶). درمانگر در یک نشست گروهی بخشی

¹. Kim & Park

². Arulanantham

³. Hutchinson

⁴. American Library Association

⁵. Adson

⁶. Jacob & Rosalito

⁷. Hanson

⁸. Watt

⁹. Brewster

¹⁰. Astikr

¹¹. Pulimeno, Piscitelli, & Colazzo

از یک کتاب را برای درمان جو بخواند پس از خواندن، گروه در مورد اطلاعات نوشته شده در کتاب با یکدیگر صحبت می‌کنند در این جلسه، درمان‌جو می‌تواند نظرات خود را بیان کند و راهکارهای دیگری را نیز بیان کند این جلسه فرصت خوبی برای تعامل اجتماعی است (مونتگومری و مانرز^۱، ۲۰۱۵)؛ و به آنها کمک می‌کند تا بتوانند بر اندیشه و احساس خود متمرکز شوند نگرانی‌هایشان را به زبان آورند مشکلات خود را در دیگران ببینند و دریابند که دیگران مشکلات همانند مشکل آنها را چگونه حل کرده‌اند (پریخ و ناصری، ۱۳۹۰).

یکی از متغیرهایی که با کتاب‌درمانی ارتباط دارد تاب‌آوری است. تاب‌آوری به عنوان توانایی فرد برای سازگاری موفقیت‌آمیز با شرایط دشوار و تهدیدکننده زندگی تعریف می‌شود. در بیماران سرطانی، تاب‌آوری نقش محافظتی در برابر استرس‌های ناشی از بیماری و درمان دارد (کاوه، ۱۳۹۰). از سوی دیگر، امید به زندگی به عنوان یک عامل روان‌شناختی مهم در بیماران سرطانی شناخته می‌شود که با بهبود پیک‌های درمانی و افزایش کیفیت زندگی مرتبط است علاوه بر تاب‌آوری، امید به زندگی نیز ارتباط نزدیکی با کتاب‌درمانی دارد. امید نیرویی هیجانی است که تخیل را به سمت موارد مثبت هدایت می‌کند (مهرتری، حاجی زین‌العابدینی و اسکندریان، ۱۳۹۰).

با توجه به خلأ پژوهشی در این زمینه و اهمیت مداخلات روان‌شناختی در بهبود کیفیت زندگی کودکان مبتلا به سرطان، این مطالعه به تأثیر کتاب‌درمانی گروهی از منظر روان‌آنکولوژی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی این افراد می‌پردازد. نتایج این پژوهش می‌تواند به توسعه برنامه‌های مراقبت روان‌شناختی برای کودکان تحت درمان سرطان کمک کند و چارچوبی برای مداخلات جامع‌تر روان‌آنکولوژی ارائه دهد. پژوهش‌های زیادی برای کمک به بیماران مبتلا به سرطان برای کاهش عوارض بیماری‌شان انجام شده است. با این حال، در زمینه تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری و امید به زندگی در بهبود وضعیت سلامت کودکان مبتلا به سرطان تاکنون پژوهشی انجام نشده است. در این پژوهش، محققان به دنبال آن هستند که با استفاده از کتاب‌درمانی، میزان تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان را مورد بررسی قرار دهند. به عبارت دیگر، پژوهشگران درصدد بررسی این مسئله‌اند که آیا کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت شهر همدان اثرگذار است؟

پیشینه پژوهش

در ایران پژوهشی که تأثیر کتاب‌درمانی بر دو متغیر تاب‌آوری و امید به زندگی را بررسی کرده باشد انجام نشده است. اما پژوهش‌هایی به تأثیر کتاب‌درمانی بر متغیرهای دیگر انجام شده است که در ادامه اشاره شده‌اند. نتایج حاصل از پژوهش جوکار، باغبان و احمدی (۱۳۸۵) نشان داد کتاب‌درمانی به اندازه مشاوره حضوری به شیوه شناختی در کاهش علائم افسردگی مؤثر است. نتایج پژوهش بانکی، امیری و اسعدی (۱۳۸۸) نشان داد کتاب‌درمانی بر کاهش میزان اضطراب جدایی و افسردگی در کودکانی با والدین طلاق گرفته مؤثر است. پریخ و ناصری (۱۳۹۰) تأثیر برنامه‌های کتاب‌درمانی بر کاهش پرخاشگری کودکان را نشان دادند. مهرتری، حاجی‌زین‌العابدینی و اسکندریان (۱۳۹۰) در پژوهشی به مطالعه اثربخشی تجربه‌های کتاب‌درمانی بر بیماران بیمارستان الزهراء اصفهان پرداختند و تجربه‌های مثبت کتاب‌درمانی را در درمان بیماران نشان دادند. زارعی، روغنی و حق‌طلب (۱۳۹۳) تأثیر کتاب‌درمانی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی در نوجوانان.

خوئینی، نوروزی و فهیم‌نیا (۱۳۹۶) با بررسی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی کشور از دیدگاه متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رشته روان‌شناسی به ارائه الگوی پیشنهادی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی ایران پرداختند. دلقدی، ریاحی‌نیا، کدیور و صرامی (۱۳۹۷)، در پژوهشی به مطالعه اثربخشی مطالعات کتاب‌درمانی در حوزه کودکان و نوجوانان با روش فرا تحلیلی را نشان دادند. مهدیان‌فر، مهدیان و جهانگیری (۱۴۰۱) در پژوهش خود بیانگر آن بودند که آموزش ذهن آگاهی با بهرگیری از فنونی همانند افکار، هیجانات و رفتار آگاهانه می‌تواند به عنوان یک روش کارآمد جهت بهبود کیفیت زندگی مورد استفاده قرار بگیرد. روغنی، فامیل روحانی و عرفانی (۱۴۰۲) در پژوهشی به مطالعه تأثیر کتاب‌درمانی به روش خودشناسی یونگ بر احساس سلامتی و کیفیت زندگی اعضای انجمن علمی پژوهشی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان همدان پرداختند.

^۱. Montgomery & Maunders

در پژوهش‌های خارجی نیز چندین پیشینه مرتبط یافت شد که در ادامه آمده است. در پژوهش آرولاننتام^۱ (۲۰۱۴) به هم‌گرایی قوی بین اهداف کتاب‌درمانی و اهداف کتابخانه‌های عمومی مانند هدایت خواننده و مشاوره خواننده اشاره شده است و کتاب‌درمانی را به دلیل رشد مداوم و گسترده برنامه‌های کاربردی به عنوان یکی از خدمات ضروری کتابخانه‌های عمومی در نظر می‌گیرند. بروستر (۲۰۱۴) با بررسی خدمت کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی به این نتیجه رسیده است که ایده چشم‌انداز درمانی در فضای کتابخانه‌های عمومی می‌تواند یکی از خدمات ضروری و جایگاهی مهم باشد که به طور هم‌زمان موجب توانمندسازی و آرامش افراد مبتلا به مشکلات سلامت روان خواهد شد.

هاچینسون (۲۰۱۷) بعد از بررسی خدمات کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی دوبلین به منظور کشف بهترین راهکارها برای اجرای کتاب‌درمانی در دیگر کتابخانه‌ها به این نتیجه رسیدند که کتابخانه‌ها می‌توانند فهرستی از کتاب‌ها را به پیشنهاد متخصصان روان‌شناسی و پزشکی در مجموعه خود داشته باشند و تعداد نسخه‌های این کتاب‌ها را افزایش دهند و همچنین می‌توانند بخشی مجزا را برای این کار در کتابخانه به وجود آورند. کتابخانه‌ها برای این کار باید با سایر مراکز مرتبط با این حوزه همکاری کنند.

مونتگومری و ماندروز (۲۰۱۵) در مطالعه خود، کارآمدی کتاب‌درمانی خلاق را بر رفتارهای درونی و بیرونی و رفتارهای اجتماعی میان کودکان ۵ تا ۱۶ سال در ۸ مقاله با روش فرا تحلیل بررسی کردند نتایج پژوهش آنها نشان داد کتاب‌درمانی تأثیر کم تا متوسطی بر رفتارهای درونی مانند افسردگی، رفتارهای بیرونی مانند پرخاشگری، و رفتارهای اجتماعی دارد. در واقع، یافته‌های آنها بر این نکته تأکید می‌کند که کتاب‌درمانی خلاق تأثیر مثبت اندکی بر رفتارهای کودکان دارد. جاکوب و روزالیتو^۲ (۲۰۱۶) با بررسی اثربخشی برنامه مداخله مبتنی بر کتاب‌درمانی در میان دختران نوجوان افسرده فیلیپینی به این نتیجه رسیدند که مشکل شدید نوجوانان افسردگی بوده و مداخله مبتنی بر کتاب‌درمانی در کاهش افسردگی در نوجوانان دختر مؤثر است.

تولایی، رضایی‌پور میرصالح و چوب‌فروش (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان بررسی اثربخشی تمرکز ذهن با استفاده از کتاب‌درمانی مبتنی بر بیماران زن مبتلا به سردردهای مزمن اولیه به این نتیجه رسیدند که به رغم وجود سردرد، کتاب‌درمانی کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد و سطح اضطراب روانی را کاهش می‌دهد. به علاوه، با استفاده از روش کتاب‌درمانی مبتنی بر اینترنت، این خدمات را می‌توان با دسترسی آسان‌تر، هزینه کمتر و انعطاف‌پذیری بیشتر مورد استفاده قرار داد.

هنسن^۳ (۲۰۱۹) به بررسی اثربخشی کتاب راهنمای خودآموز در غلبه بر علائم افسردگی با ابتنا بر اصول روان‌شناسی مثبت‌گرا به منظور مقایسه با کتاب خودآموز پرداخت. یافته‌های او نشان داد هر دو گروه، کاهش افسردگی را تجربه کرده‌اند و تفاوتی بین دو کتاب مشخص نشده است. پلیمنو، پیسیتلی و کولازو (۲۰۲۰)، در پژوهش خود با عنوان ادبیات کودکان برای ترویج توسعه جهانی رفاه دانشجویان به این نتیجه رسیدند که ادبیات کودکان به‌رغم اینکه دانش و سرگرمی را فراهم می‌کند، نقش مهمی در آموزش و پرورش بازی می‌کند. به علاوه، توسط متخصصان بهداشت نیز برای اهداف درمانی (کتاب‌درمانی) استفاده می‌شود تا از عادت‌ها و اعتیادهای ناسالم جلوگیری شود. کیم و پارک (۲۰۲۵)، در پژوهش خود با عنوان «کتاب‌درمانی مبتنی بر هوش مصنوعی برای مداخلات شخصی‌سازی شده در سایکوانکولوژی در پزشکی» به بررسی نقش هوش مصنوعی در کتاب‌درمانی شخصی‌سازی شده برای بیماران (حوزه ترکیبی روانشناسی و سرطان می‌پردازد).

با توجه به مطالعات انجام شده، تاکنون مطالعه کتاب‌درمانی گروهی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی در کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان (یک مطالعه از منظر روان‌انکولوژی انجام نشده بود. با این حال، پژوهش‌هایی در زمینه مداخلات روان‌شناختی دیگر انجام شده است. این پژوهش‌ها نشان داده‌اند کتاب‌درمانی بر کاهش اضطراب، استرس، پرخاشگری، افسردگی، و همچنین افزایش کیفیت زندگی تأثیر دارد. در همین راستا، می‌توان گفت با توجه به مطالب مزبور، فرضیه‌هایی که این پژوهش به دنبال آنهاست عبارتند از:

۱. کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت در امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان‌انکولوژی مؤثر است.

¹. Arulanantham

². Jacob, & Rosalit

³. Hanson

۲. کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت در تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی مؤثر است.

روش پژوهش

روش این پژوهش، نیمه‌تجربی است و با استفاده از طرح پژوهشی پیش‌آزمون و پس‌آزمون انجام گرفته است. جامعه پژوهش شامل کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان بودند. نمونه جامعه پژوهش متشکل از ۳۰ نفر از کودکان مبتلا به سرطان ۱۰ تا ۱۴ ساله و تحت شیمی‌درمانی بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. این افراد از لحاظ سن، مدت ابتلا به بیماری، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و سایر متغیرهای موردنظر در پژوهش کاملاً همگون بودند، به طوری که ۱۵ نفر در گروه کنترل و ۱۵ نفر در گروه آزمایش قرار داشتند.

ابزار پژوهش شامل دو پرسش‌نامه استاندارد تاب‌آوری کانر و دیویدسون^۱ (۲۰۰۳) و پرسش‌نامه امید به زندگی اشنايدر (۲۰۰۶) است. پرسش‌نامه تاب‌آوری ۲۵ گویه دارد که در مقیاس لیکرت از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف در طیف پنج سطحی نمره‌گذاری شده است. روایی این پرسش‌نامه به تأیید شش نفر از متخصصان رسید و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۹ به دست آمد. پرسش‌نامه امید به زندگی دارای ۱۲ گویه و ۳ مؤلفه است و به صورت خودسنجی اجرا می‌شود. از این ۱۲ گویه، چهار گویه برای سنجش تفکر عاملی، چهار گویه برای سنجش تفکر راهبردی، و چهار گویه حاوی سوالات انحرافی است. این پرسش‌نامه دو زیرمقیاس عامل و راهبرد را در برمی‌گیرد و هدف آن ارزیابی میزان امید به زندگی در افراد است. شیوه نمره‌گذاری این پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت پنج سطحی است. آزمون‌های آماری مورد استفاده برای پاسخ‌گویی به فرضیه‌های پژوهش، آزمون استنباطی تی‌مستقل و تحلیل کوواریانس و نرم‌افزار مورد استفاده، اسپ‌اس‌اس^۲ نسخه ۲۰ بود.

گروه آزمایش تحت مداخله کتاب‌درمانی گروهی قرار گرفتند. سه کتاب زندگی با درد مزمن: رویکرد مبتنی بر پذیرش راهنمای درمانگر و کتاب کار بیمار^۳ نوشته کوین ولز و جان سورل^۴ (۱۳۹۰)، کتاب راهنمای عملی کنترل درد: نگرش مثبت به سازگاری با درد مزمن^۵ نوشته مایکل، نیکولز؛ مولی، آلن؛ تانکین، لوئیس؛ و بیستون، لی^۶ (۱۳۸۷) و کتاب بیداری قهرمان درون نوشته پاتریشیا آدسون^۷ (۱۳۹۵) راهنمای کار پژوهشگران درمانگر بودند. تکالیفی که بیماران در هر جلسه بر عهده دارند به صورت عملی و کاربردی توسط پژوهشگران به بیماران ارائه شد و نیز در این راستا، به منظور مثبت‌اندیشی و ارتقای افکار امیدوارکننده از یک کتاب صوتی با عنوان ۱۲ گام تا خوشبختی نوشته محمد سیدا (۱۳۹۲) برای گروه آزمایش استفاده شد. این کتاب توسط پزشکان بخش مورد بررسی و تأیید قرار گرفت و پس از کسب مجوز در محیط بیمارستان برای بیماران پخش شد. در مرحله پیش‌آزمون، از آنها خواسته شد که پرسش‌نامه تاب‌آوری و امید به زندگی را با فاصله زمانی تکمیل کرده، و در صورت تمایل در جلسات کتاب‌درمانی شرکت کنند. تاریخ جلسات کتاب‌درمانی گروهی به اعضای گروه مداخله گفته شد. برای اعضای گروه کنترل توضیح داده شد که با یک تأخیر دو ماهه (پس از اتمام دوره گروه آزمایش و جمع‌آوری پرسش‌نامه‌های پس‌آزمون)، جلسات کتاب‌درمانی برای آنها اجرا خواهد شد. اما در زمان انجام پژوهش هیچ مداخله‌ای بیش از اقدامات معمول در محیط بیمارستان انجام نشد. گروه آزمایش طی هشت جلسه، هر جلسه به مدت ۱ ساعت و ۳۰ دقیقه تحت کتاب‌درمانی قرار گرفت، اما گروه کنترل در زمان اجرای پژوهش تحت مداخله قرار نگرفت. در این پژوهش بیماران کتاب‌هایی با محتوای مناسب درمان خود دریافت می‌کردند و در صورت درخواست بیمار، کتاب‌ها به آنها امانت داده می‌شد و همچنین محتوای هر جلسه به اختصار توصیف و اهداف جلسه مذکور بیان می‌شد.

جلسه اول: مبانی نظری کتاب‌درمانی و بیماری سرطان برای بیماران بر اساس کتاب‌های نامبرده تشریح و از مراجعان خواسته شد تا داستان بیماری خود را با تأکید بر میزان و چگونگی تأثیر بیماری بر تاب‌آوری و میزان امید به زندگی خود با تأکید بر

1. Connor & Davidson

2. SPSS

3. Life with Chronic Pain: An Acceptance-based Approach Therapist Guide and Patient Workbook

4. Kevin Wells & John Sorrell

5. Manage your pain: practical and positive ways of adapting

6. Michael Nichols; Molly, Allen; Tankin, Lewis; & Biston, Lee

7. Patricia Adson

اصل آزادی اراده بیان دارند.

جلسه دوم: رابطه کتاب‌درمانی در بیماران با متغیر امید، معنا، ارزش‌های نگرشی، ارزش‌های تجربی و ارزش‌های خلاق، و همچنین و اینکه چگونه طی این هشت جلسه درمانی مهارت‌ها را بیاموزند و به‌کارگیرند توضیح داده شد. اطلاعاتی در خصوص پیشرفت تدریجی تغییر شیوه‌های غیرسودمند تفکر (افکار منفی، وسواس فکری)، مثبت‌اندیشی به منظور رفع استرس و رسیدن به آرامش و صلح درونی به بیماران ارائه می‌شد.

جلسات سوم و چهارم: بیشتر به بحث در مورد ارزش‌های تجربی و ارزش‌های نگرشی و ارزش‌های خلاق و نقش آنها در ایجاد تفکر امیدوارانه و پیدا کردن معنا پرداخته شد.

جلسات پنجم و ششم: بیان شد که ما مسئول زندگی خود در گذشته و آینده هستیم؛ پس باید با توجه به ارزش‌های خلاق برای خود اهدافی تعیین و برای رسیدن به آنها برنامه‌ریزی کنیم، یعنی باید سه مؤلفه مهم نظریه‌اشنایدر (شامل اهداف، عوامل و گذرگاه‌ها) در نظر گرفته شود. در این مرحله، از بیماران خواسته شد مواردی از امید را که در زندگی خود دارند بیان کنند و بر این اساس، موفقیت‌های گذشته در زندگی خود را به منظور شناسایی و تقویت مؤلفه‌های امید در زندگی خود بیان دارند و میزان تأثیر هر یک از موارد فوق را بر کیفیت زندگی خود بیان کنند. ویژگی‌های انتخاب اهداف مناسب به منظور ارتقای امید به زندگی در بیماران مبتلا به سرطان مطرح و مقرر شد کلیه بیماران برای تعیین اهداف در هر یک از موارد فوق اقدام کنند.

جلسه هفتم: فرمول امید برای بیماران تعریف شد (فرمول امید = هدف + قدرت اراده + قدرت صبر + قدرت برنامه‌ریزی + شناسایی موانع رسیدن به هدف + راهکارهای سازگاری و معرفی افراد امیدوار). از بیماران خواسته شد به تمرین و تصویرسازی ذهنی از تنظیم و نحوه دستیابی به اهداف بپردازند.

جلسه هشتم: از گروه در زمینه آموخته‌هایشان بازخورد گرفته شد و به گروه کمک شد که به این نتیجه برسند که ما فارغ از شرایطی که در آن هستیم مسئول دنیایی هستیم که برای خود می‌سازیم. در هر دو گروه، میزان تاب‌آوری و امید به زندگی کودکان بیمار قبل و بعد از مداخله مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخ به فرضیه‌های پژوهشی، ابتدا معناداری مقدار میانگین‌ها با استفاده از آزمون تی مستقل بررسی شد و سپس با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس، مقدار تأثیر مداخله کتاب‌درمانی سنجیده شد. جدول ۱ اطلاعات توصیفی متغیر امید به زندگی را برای دو گروه آزمایش و کنترل نشان می‌دهد.

جدول ۱. اطلاعات توصیفی نمرات امید به زندگی

شاخص و سکیل		انحراف معیار	میانگین	حداکثر نمرات	حداقل نمرات	گروه‌ها و آزمون‌ها	
سطح معناداری	آماره					پیش‌آزمون	پس‌آزمون
۰/۵۸۰	۰/۵۹۰	۰/۹۷۲	۳۳/۶	۴۱	۲۵	کنترل	پیش‌آزمون
۰/۵۰۳	۰/۶۹۴	۰/۹۸۶	۳۳/۴	۴۲	۲۶		پس‌آزمون
۰/۵۸۰	۰/۴۸۸	۰/۸۹۸	۳۱/۴۰	۳۹	۲۴	آزمایش	پیش‌آزمون
۰/۶۳۱	۰/۲۲۸	۰/۹۲۵	۳۵/۲	۴۲	۲۶		پس‌آزمون

اطلاعات جدول ۱ نشان می‌دهد بین میانگین امید به زندگی نمرات پس‌آزمون در گروه آزمایش تفاوت معناداری نسبت به گروه کنترل وجود دارد.

جدول ۲. اطلاعات توصیفی نمرات تاب‌آوری

گروه‌ها و آزمون‌ها	حداقل نمرات	حداکثر نمرات	میانگین	انحراف معیار	شاپیرو-ویلک		
					آماره	سطح معناداری	
کنترل	پیش‌آزمون	۶۷	۸۴	۷۴/۶۷	۵/۰۳۸	۰/۵۵۲	۰/۷۵۳
	پس‌آزمون	۶۵	۸۷	۷۴/۴۷	۶/۱۴۰	۰/۵۰۹	۰/۶۳۰
آزمایش	پیش‌آزمون	۶۴	۹۱	۷۷/۲۰	۶/۸۹۹	۰/۵۴۷	۰/۴۸۵
	پس‌آزمون	۷۲	۱۰۱	۸۵/۰۷	۷/۲۶۵	۰/۵۲۹	۰/۵۱۶

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بین میانگین تاب‌آوری نمرات پس‌آزمون در گروه آزمایش تفاوت معناداری نسبت به گروه کنترل وجود دارد.

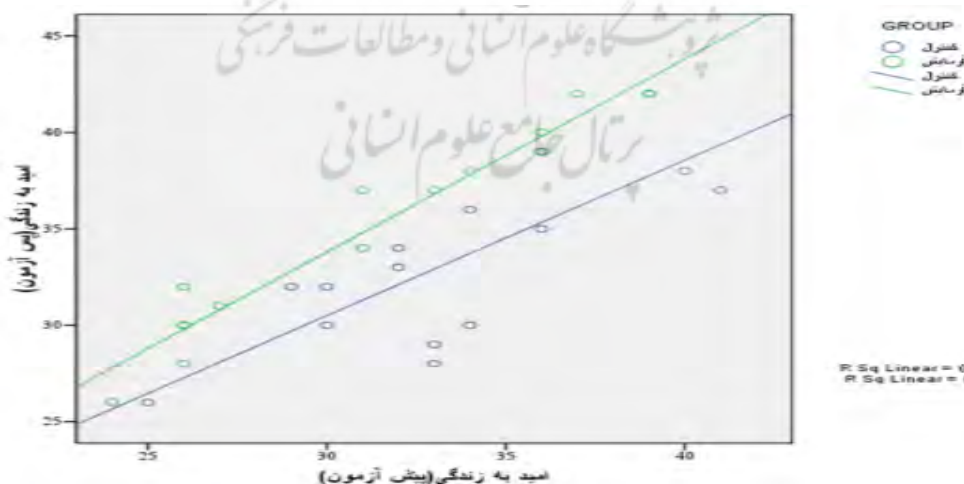
جدول ۳. نتایج آزمون تی مستقل برای تفاوت میانگین گروه‌های آزمایش و کنترل

گروه‌ها و آزمون‌ها	میانگین	انحراف معیار	آزمون لوین		آزمون T	
			مقدار آماره	سطح معناداری	مقدار آماره	سطح معناداری
امید به زندگی	پس‌آزمون کنترل	۳۳/۴۰	۴/۴۶۹	۰/۲۱۹	۶/۹۴۴	۰/۰۰۰
	پس‌آزمون آزمایش	۳۵/۲۰	۵/۴۱۴	۱/۵۸۳		
تاب‌آوری	پس‌آزمون کنترل	۷۴/۴۷	۶/۱۴۰	۰/۲۶۳	۶/۵۲۹	۰/۰۰۰
	پس‌آزمون آزمایش	۸۵/۰۷	۷/۲۶۵	۱/۳۰۷		

با توجه به اطلاعات جدول ۳، تفاوت معناداری بین میانگین‌های پس‌آزمون گروه کنترل و آزمایش وجود دارد. از این‌رو، کتاب‌درمانی گروهی موجب افزایش امید به زندگی و تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان شده است. بررسی پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس: برای بررسی فرضیه‌های پژوهش و سنجش میزان تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر تاب‌آوری و امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان از تحلیل کوواریانس استفاده شده است. ابتدا پیش‌فرض‌های کوواریانس مورد بررسی قرار می‌گیرند.

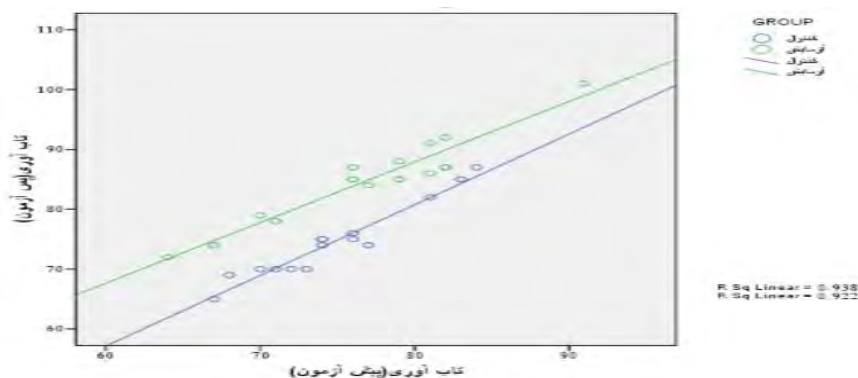
الف. نرمال بودن توزیع داده‌ها: نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون شاپیرو - ویلک در جدول ۱ و ۲ تأیید شد.

ب. وجود رابطه خطی بین متغیر تصادفی کمکی (پیش‌آزمون) و متغیر وابسته (پس‌آزمون): برای بررسی وجود رابطه خطی بین متغیر تصادفی کمکی و متغیر وابسته از ترسیم خطوط رگرسیون استفاده شد و نتایج آن‌را در نمودار ۱ و ۲ می‌توان مشاهده کرد.

نمودار ۱. پراکندگی نمرات امید به زندگی در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

همان‌طور که در نمودار ۱ مشاهده می‌شود، نوعی رابطه خطی بین متغیر تصادفی کمکی (پیش‌آزمون) و متغیر وابسته (پس‌آزمون) وجود دارد. بنابراین، فرض خطی بودن رابطه متغیر تصادفی کمکی و متغیر وابسته پذیرفته می‌شود. اگرچه خطوط رگرسیون موازی نیستند؛ اما برای بررسی دقیق فرض همگنی شیب‌های رگرسیون از تحلیل واریانس استفاده شد.

نمودار ۲. پراکندگی نمرات تاب‌آوری در پیش‌آزمون و پس‌آزمون

همان‌طور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود، نوعی رابطه خطی بین متغیر تصادفی کمکی (پیش‌آزمون) و متغیر وابسته (پس‌آزمون) وجود دارد. بنابراین، فرض خطی بودن رابطه متغیر تصادفی کمکی و متغیر وابسته پذیرفته می‌شود. اگرچه خطوط رگرسیون موازی نیستند اما برای بررسی دقیق فرض همگنی شیب‌های رگرسیون از تحلیل واریانس استفاده شد.

ج. همگنی شیب‌های رگرسیون: این فرض به معنای یکسان بودن رابطه نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون در دو گروه کنترل و آزمایش است، به این معنا که تفاوت معناداری در رابطه آنها در دو گروه یادشده وجود نداشته باشد. برای بررسی این فرض از تحلیل واریانس استفاده شد و نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. تحلیل واریانس تفاوت نمرات امید به زندگی و تاب‌آوری

متغیر	منبع اثر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
امید به زندگی	گروه امید به زندگی پیش‌آزمون	۵/۹۶۳	۱	۵/۹۶۳	۱/۲۰۳	۰/۲۸۳
	خطا	۱۲۸/۸۵۵	۲۶	۴/۹۵۶		
	کل	۳۶۰۰۹/۰۰۰	۳۰			
	اصلاح‌شده کل	۷۱۴/۳۰۰	۲۹			
تاب‌آوری	گروه تاب‌آوری پیش‌آزمون	۶/۶۲۰	۱	۶/۶۲۰	۱/۹۰۱	۰/۱۸۰
	خطا	۹۰/۵۲۴	۲۶	۳/۴۸۲		
	کل	۱۹۲۹۹۱/۰	۳۰			
	اصلاح‌شده کل	۲۱۰۹/۳۶۷	۲۹			

با توجه به داده‌های به دست آمده از جدول ۴، سطح معناداری متغیر امید به زندگی ۰/۲۸۳ و سطح معناداری متغیر تاب‌آوری ۰/۱۸۰ است و با توجه به اینکه تفاوتی بین نمرات امید به زندگی و تاب‌آوری در پیش‌آزمون گروه کنترل و آزمایش وجود ندارد، مفروضه همگنی شیب‌های رگرسیون برقرار است.

د) فرض همگنی واریانس‌ها: برای بررسی فرض همگنی واریانس‌ها از آزمون لوین استفاده شد که با توجه به اطلاعات جداول ۱ و ۲، فرض همگنی واریانس‌ها پذیرفته می‌شود. حال، با توجه به رعایت همه پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس، به بررسی فرضیه‌ها می‌پردازیم.

فرضیه اول: کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت در امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان‌آنکولوژی تأثیر دارد. با توجه به اطلاعات جدول ۳، میانگین نمره‌های پس‌آزمون امید به زندگی در گروه آزمایش (۳۵/۲۰) بیشتر از مقدار آن در گروه کنترل (۳۳/۴۰) بوده و اختلاف آنها از نظر آماری معنادار است. با انجام تحلیل کوواریانس بررسی می‌کنیم که آیا این معنادار بودن حاصل تأثیر کتاب‌درمانی گروهی است یا تأثیر پیش‌آزمون (جدول ۵).

جدول ۵. اثر پیش‌آزمون کتاب‌درمانی بر امید به زندگی

منبع اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	مجزور اتا
اثر پیش‌آزمون امید به زندگی	۵۵۵/۱۸۲	۱	۵۵۵/۱۸۲	۱۱۱/۱۸۶	۰/۰۰۰	۰/۸۰۵
اثر گروه (کتاب‌درمانی)	۱۰۴/۱۲۸	۱	۱۰۴/۱۲۸	۲۰/۸۵۴	۰/۰۰۰	۰/۴۳۶
خطا	۱۳۴/۸۱۸	۲۷	۴/۹۹۳			
کل	۳۶۰۰۹/۰۰۰	۳۰				

با توجه به یافته‌های جدول ۵، در سطر اثر گروه مشاهده می‌شود که تفاوت معناداری بین میانگین نمرات امید به زندگی در گروه آزمایش و کنترل وجود دارد و کتاب‌درمانی در این پژوهش باعث افزایش امید به زندگی شرکت‌کنندگان شده است و با توجه به مجذور اتای به دست آمده، مقدار این تأثیر ۴۳/۶ درصد است. با توجه به سطر اول جدول ۵، تأثیر پیش‌آزمون امید به زندگی بر پس‌آزمون امید به زندگی (درحالی که متغیر مستقل یعنی گروه گواه را تحت کنترل داریم) بررسی شد و این تأثیر معنادار است و با در نظر گرفتن مجذور اتا، ۸۰/۵ درصد واریانس در پس‌آزمون امید به زندگی را تبیین می‌کند.

جدول ۶. میانگین تعدیل‌شده نمرات امید به زندگی

گروه	تعداد	میانگین
کنترل	۱۵	۳۲/۳۸۶
آزمایش	۱۵	۳۶/۲۱۴

در جدول ۶ میانگین‌های تعدیل‌شده در آزمون امید به زندگی پس‌آزمون یعنی پس از حذف تأثیر نمرات پیش‌آزمون آورده شده که نشان‌دهنده افزایش میانگین در گروه آزمایش است.

فرضیه دوم: کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت در تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی تأثیر دارد. با توجه به اطلاعات جدول ۳، میانگین نمره‌های پس‌آزمون تاب‌آوری در گروه آزمایش (۸۵/۰۷) بیشتر از مقدار آن در گروه کنترل (۷۴/۴۷) بوده و اختلاف آنها از نظر آماری معنادار است. با انجام تحلیل کوواریانس، معنادار بودن این تغییر در جدول ۷ بررسی و نشان داده شده است.

جدول ۷. اثر پیش‌آزمون کتاب‌درمانی بر تاب‌آوری

منبع اثر	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	مجزور اتا
اثر پیش‌آزمون تاب‌آوری	۱۱۶۹/۵۲۳	۱	۱۱۶۹/۵۲۳	۳۲۵/۰۵۵	۰/۰۰۰	۰/۷۲۳
اثر گروه (کتاب‌درمان)	۴۴۵/۸۴۴	۱	۴۴۵/۸۴۴	۱۲۳/۹۱۷	۰/۰۰۰	۰/۶۴۱
خطا	۹۷/۱۴۴	۲۷	۳/۵۹۸			
کل	۱۹۲۹۹۱/۰	۳۰				

با توجه به اطلاعات جدول ۷، در سطر اثر گروه مشاهده می‌شود که تفاوت معناداری بین میانگین تاب‌آوری در گروه آزمایش و کنترل وجود دارد و کتاب‌درمانی در این پژوهش باعث افزایش تاب‌آوری نوجوان شده و با توجه به مجذور اتای به دست آمده، مقدار این تأثیر ۶۴/۱ درصد است. با توجه به سطر اول جدول ۷، تأثیر پیش‌آزمون تاب‌آوری بر پس‌آزمون تاب‌آوری (درحالی که متغیر مستقل یعنی گروه گواه را تحت کنترل داریم) نشان می‌دهد که این تأثیر معنادار است و با در نظر گرفتن مجذور اتا، ۹۲/۳ درصد واریانس در پس‌آزمون تاب‌آوری را تأیید می‌کند.

جدول ۸. میانگین تعدیل‌شده نمرات تاب‌آوری

گروه	تعداد	میانگین
کنترل	۱۵	۷۵/۸۲۲
آزمون	۱۵	۸۳/۷۱۱

در جدول ۸، میانگین‌های تعدیل‌شده در آزمون تاب‌آوری پس‌آزمون یعنی پس از حذف تأثیر نمرات پیش‌آزمون آورده شده که نشان‌دهنده افزایش میانگین در گروه آزمایش است.

نتیجه‌گیری

هدف کتاب‌درمانی ایجاد بینش و تغییر نگرش و رفتار فرد است که با رویکردهای متفاوتی انجام می‌شود، در این پژوهش هدف درمانی است که به سطح اجتماعی برمی‌گردد. با توجه به وجود پژوهش‌های متعدد و مختلف در حوزه کتاب‌درمانی، تاکنون مطالعه کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده کهن الگوی سفر شخصیت بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان انجام نشده بود. ولی پژوهش‌های در زمینه مداخلات روان‌شناختی دیگر انجام شده است. پژوهش‌های پیشین نشان داده‌اند که کتاب‌درمانی بر کاهش مداخلات روان‌شناختی مانند اضطراب، استرس، پرخاشگری، افسردگی و غیره تأثیر دارد و هدف پژوهش حاضر تعیین تأثیر کتاب‌درمانی گروهی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان‌آنکولوژی بود. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که کتاب‌درمانی در امید به زندگی و تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان مؤثر است. در توضیح این یافته می‌توان گفت که با نتایج حاصل از پژوهش با پژوهش جوکار، باغبان و احمدی (۱۳۸۵) همسو است در توضیح این یافته با استناد به گفته آرولاننتام (۲۰۱۴) می‌توان دریافت که کتاب‌درمانی به عنوان یک خدمت برای همه اعضای کتابخانه‌های عمومی از جمله برای کسانی که با مشکلات روحی و روانی مواجه هستند قابل اجرا است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت کتاب‌درمانی در بهبود بیماری‌های همچون افسردگی در بزرگسالان تأثیر دارد اما تأثیر آن مشابه و در راستای یکدیگر نیست. به عبارت دیگر، هر یک از این روش‌های درمانی تأثیری مستقل از روش دیگر در درمان افسردگی دارند و در فرایند درمان وابسته به هم نیستند. نتایج مطالعات انجام شده از این نظر که کتاب‌درمانی مفید است با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌راستا است؛ هرچند متغیر دوم لزوماً متغیرهای وابسته پژوهش حاضر نبودند؛ تأثیر کتاب‌درمانی بر اضطراب بانکی، امیری و اسعدی (۱۳۸۸) می‌توان دریافت که هدف اصلی این پژوهش تعیین اثربخشی کتاب‌درمانی گروهی به عنوان یک مداخله درمانی بر اضطراب جدایی و افسردگی ناشی از طلاق بر کودکان والدین طلاق گرفته است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که اثر کتاب‌درمانی گروهی بر نمرات افسردگی و اضطراب جدایی کودکان والدین طلاق گرفته معنادار بود؛ تأثیر کتاب‌درمانی بر کاهش پرخاشگری کودکان پریخ و ناصری (۱۳۹۰) می‌توان دریافت که هدف از سنجش تأثیر کتاب‌های مناسب کودکان بر پرخاشگر شناخته شدند. مشاهده‌ها و نیز داده‌های به دست آمده نشان داد که به جز یک مورد، سایر رفتارهای پرخاشگرانه که در پیش‌آزمون شناسایی شده بود، تا حدی کاهش پیدا کردند. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که مشکل پرخاشگری که بر اثر عوامل اجتماعی برای گروهی از کودکان پیش‌دبستان به وجود آمده و ممکن است مانع رشد ذهنی و اجتماعی آنان شود، با کمک کتاب‌درمانی کاهش می‌یابد؛ تجربه‌های مثبت کتاب‌درمانی مهتری، حاجی‌زین‌العابدینی و اسکندریان (۱۳۹۰) می‌توان دریافت که مطالعه موردی بیماران بیمارستان الزهراء اصفهان پژوهش حاضر به بررسی اثربخشی کتاب‌درمانی، بر بیماران ۴ تا ۱۶ سال بستری در دو بخش اطفال و بخش جراحی کودکان بیمارستان الزهراء شهر اصفهان پرداخته است. این طرح در نیمه دوم سال ۱۳۹۰ توسط کتابداران کتابخانه شهرداری اصفهان به مدت ۴ ماه به اجرا درآمد. در این طرح از راه کتاب‌خوانی برای کودکان به طور انفرادی توسط کتابداران استفاده شد که هر کتابدار هفته‌ای ۳ روز و هر روز ۳ ساعت برای کودکان بیمار بستری در بیمارستان کتاب می‌خواند؛ انتخاب کتاب توسط کودک بیمار از کیسه کتابدار که شامل: (کتاب‌های داستان، کتاب‌هایی در مورد حیوانات و کتاب‌های تصویری) بود انجام می‌گرفت. برای کودکان سنین پایین بیشتر از کتاب‌های تصویری استفاده می‌شد و در صورت درخواست کودکان، کتاب‌هایی به آن بچه‌ها امانت داده می‌شد. روش مورد استفاده در این پژوهش مشاهده و مصاحبه بود. کودکان بیمار در این بخش حدود ۱۰ نفر بودند. مشاهدات و مصاحبه با کودکان و خانواده‌هایشان نشان داد که کودکان بیمار هر روز بی‌صبرانه منتظر کتابداران بودند و حتی یک کودک سرطانی و مبتلا به افسردگی شدید که در اتاق ایزوله بستری بود، تغییر زیادی در طول مدت کتاب‌درمانی کرده بود. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب‌درمانی در این بیمارستان بر روی کودکان بیمار سبب بهبود سریع‌تر آنان شده است، که پزشکان آنان نیز این مسئله را تأیید کرده‌اند و کتاب‌درمان به بهبود بعضی از مشکلات روانی کمک می‌کند همچنین مطالعه فرایندهای کتاب‌درمانی نشان می‌دهد که بعضی از این فرایندها (ارزیابی و انتخاب منبع مورد نیاز) از مهارت‌های

دانش‌آموختگان رشته کتابداری اطلاع‌رسانی پزشکی و نیز علم اطلاعات و دانش‌شناسی است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که با توجه به اثربخشی کتاب‌درمانی، و ارتباط آن با رشته‌ای مثل علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی لازم است آموزش کتاب‌درمانی در سرفصل‌های این رشته دانشگاهی گنجانده شود تا دانش‌آموختگان رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی بتوانند در فرایند کتاب‌درمانی در کنار درمانگران شرکت نمایند؛ کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی کشور از دیدگاه متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رشته روان‌شناسی و ارائه‌الگوی پیشنهادی خوئینی، نوروزی و فهیم‌نیا (۱۳۹۶) می‌توان دریافت که در ابتدا به منظور شناسایی مؤلفه‌های پیاده‌سازی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی کشور از مطالعه اکتشافی و مرور متون بهره گرفته شده و سپس با توجه به آن، پرسشنامه محقق‌ساخته (مبتنی بر وب) طراحی شد که این پرسشنامه به روش پیمایشی در بین جامعه آماری پژوهش که متشکل از ۶۱ نفر از متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رشته روان‌شناسی بودند، توزیع شد و در انتها برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اسپاس استفاده شد. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که کتاب که در بین مخاطبان این طرح «افراد عادی و طبیعی» با میانگین ۴/۴۸؛ در بین سازمان‌های دخیل «نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» با میانگین ۴/۴۰؛ در بین امکانات موجود «تربیت نیروی انسانی آموزش‌دیده و متخصص» با میانگین ۴/۶۳؛ در بین روش‌های پیاده‌سازی «کتاب‌درمانی خلاق» با میانگین ۴/۴۲ و در بین وظایف سازمان‌ها؛ مهمترین وظیفه نهاد کتابخانه‌های عمومی «تهیه کتاب‌های توصیه شده برای کتابخانه‌های عمومی» با میانگین ۴/۵۲؛ مهمترین وظیفه سایر سازمان‌های دخیل «تدوین و ارائه فهرست کتاب‌های پیشنهادی به نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» با میانگین ۴/۶۹ و مهمترین وظیفه مشترک تمام سازمان‌های دخیل «ارزیابی و برطرف کردن موانع و کاستی‌ها در طول اجرای کتاب‌درمانی» با میانگین ۴/۶۰؛ به عنوان مهمترین مؤلفه‌های پیاده‌سازی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی کشور شناسایی شدند. در انتها الگوی پیشنهادی پژوهش که شامل پنج گام است، ارائه شده است؛ کتاب‌درمانی در حوزه کودکان و نوجوانان با روش فرا تحلیلی دل‌قندی، ریاحی‌نیا، کدیور و صرامی (۱۳۹۷) می‌توان دریافت که کتاب‌درمانی اثربخشی بالایی برای کودکان و نوجوانان دارد و می‌تواند برای رفع اختلالات و مشکلات مختلف در کودکان و نوجوانان استفاده شود؛ کتاب‌درمانی به روش خودشناسی یونگ بر احساس سلامتی و کیفیت زندگی اعضای انجمن علمی پژوهشی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان همدان روغنی، فامیل روحانی و عرفانی (۱۴۰۲) می‌توان دریافت که کتاب‌درمانی به روش خودشناسی یونگ بر کیفیت زندگی اثر معناداری دارد و احساس سلامت روانی و کیفیت زندگی هر دو معنا دارند و کتاب‌درمانی روی هر دو تأثیر دارد؛ کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی هاجینسون (۲۰۱۷) می‌توان دریافت که کتابخانه‌ها می‌توانند فهرستی از کتاب‌ها را به پیشنهاد متخصصان روان‌شناسی و پزشکی در مجموعه خود داشته باشند و تعداد نسخه‌های این کتاب‌ها را افزایش دهند و می‌توانند بخشی مجزا برای این کار را در کتابخانه به وجود آورند کتابخانه‌ها برای این کار باید با مراکز دیگر مرتبط با این حوزه همکاری کنند؛ تأثیر کتاب‌درمانی خلاق بر درون، برون، و رفتارهای موافق اجتماعی در کودکان مونته‌گومری و ماندرز (۲۰۱۵) می‌توان دریافت که در مطالعه خودکار آمدی کتاب‌درمانی خلاق را بر رفتارهای درونی و بیرونی و رفتارهای اجتماعی میان کودکان ۵ تا ۱۶ سال در ۸ مقاله با روش فرا تحلیل بررسی کردند نتایج پژوهش آنها نشان داد کتاب‌درمانی تأثیر کم تا متوسطی بر رفتارهای درونی مانند افسردگی، رفتارهای بیرونی مانند پرخاشگری، و رفتارهای اجتماعی دارد. در واقع، یافته‌های آنها بر این نکته تأکید می‌کرد که کتاب‌درمانی خلاق تأثیر مثبت اندکی بر رفتارهای کودکان دارد؛ تأثیر کتاب‌درمانی بر درمان بیماری افسردگی میان دختران نوجوان افسرده فیلیپینی جاکوب و روزالیتو (۲۰۱۶) می‌توان دریافت که با بررسی اثربخشی برنامه مداخله مبتنی بر کتاب‌درمانی در میان دختران نوجوان افسرده فیلیپینی به این نتیجه رسیدند که مشکل شدید نوجوانان افسردگی بوده و مداخله مبتنی بر کتاب‌درمانی در کاهش افسردگی در نوجوانان دختر مؤثر است؛ تأثیر تمرکز ذهن با استفاده از کتاب‌درمانی بر بیماران زن مبتلا به سردردهای مزمن اولیه تولایی، رضایی‌پور میرصالح و چوب‌فروش (۱۳۹۶) می‌توان دریافت که به‌رغم وجود سردرد، کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد و سطح اضطراب روانی را کاهش می‌دهد. علاوه بر این، با استفاده از روش کتاب‌درمانی مبتنی بر اینترنت، این خدمات را می‌توان با دسترسی آسان‌تر، هزینه کمتر و انعطاف‌پذیری بیشتر مورد استفاده قرار داد؛ تأثیر کتاب راهنمای خودآموز در غلبه بر علائم افسردگی مبتنی بر اصول روانشناسی مثبت هنسن (۲۰۱۹) می‌توان دریافت که هر دو گروه کاهش افسردگی را تجربه کرده‌اند و تفاوتی بین دو کتاب مشخص نشده است با این حال، اکثر کتاب‌های خودآموزی مبتنی بر درمان رفتاری شناختی

CBT ممکن است برای همه بیماران مناسب نباشد و تأثیر ادبیات کودکان برای ترویج توسعه جهانی و رفاه دانشجویان پلیمنو، بیستیلی و کولازو (۲۰۲۰) می‌توان دریافت که قصه‌ها از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند و جوانان را با ارزش‌ها، اعتقادات، تخیل و خلاقیت غنی می‌کنند. ادبیات کودکان همچنان که دانش و سرگرمی را فراهم می‌کند، نقش مهمی در آموزش و پرورش بازی می‌کند. علاوه بر این، توسط متخصصان بهداشت نیز برای اهداف درمانی (کتاب‌درمانی) استفاده می‌شود تا از عادت‌ها و اعتیادهای ناسالم جلوگیری شود، یا به اختلالات روانی بپردازد. سرانجام، کتاب‌های داستان و داستان‌های مبتنی بر وب / دیجیتال می‌توانند وسیله‌ای مؤثر برای مطالب بهداشتی باشند تا بتوانند شیوه‌های زندگی سالم را در بین دانش‌آموزان مدرسه ترغیب کنند.

فرضیه اول: کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت در امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی مؤثر است.

نتایج حاصل آزمون آماری تی‌مستقل (جدول ۳) نشان داد میانگین‌های پس‌آزمون دو گروه آزمایش و کنترل کتاب‌درمانی گروهی متفاوت است که اثر آن در گروه آزمایش مشاهده می‌شود و همچنین (جدول ۵) نیز نشان‌دهنده این است که کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت در امید به زندگی کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی مؤثر است. در اینجا نیز می‌توان گفت کاربرانی دارای مشکلات احساسی «بیماری‌ها» با نتایج حاصل از پژوهش زارعی، روغنی و حق‌طلب (۱۳۹۳)؛ بروستر (۲۰۱۴)؛ روغنی، فامیل روحانی و عرفانی (۱۴۰۲) را می‌توان به دلیل پرداختن به تأثیر کتاب‌درمانی در افراد مبتلا به سلامت روان «افسردگی، اضطراب، پرخاشگری» مرتبط‌ترین پژوهش‌های انجام شده در نظر گرفت. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که کتاب‌درمانی گروهی در امید به زندگی و تاب‌آوری نوجوانان مبتلا به سرطان مؤثر است. بنابراین، با اجرای این طرح، می‌کوشد به مخاطبان خود تجربیات جدیدی را برای حل مشکلات شخصی از راه مطالعه ه ممکن است در آینده با آنها مواجه شوند، منتقل کند و با اجرای آن نقش مؤثر و تحولی نوین در اطلاع‌رسانی به بیماران داشته باشد که با استفاده از کتاب‌های خودیاری (خودشناسی)، امیدبخش و مفید برای افراد بستری در بیمارستان می‌تواند موجب افزایش روحیه بیمار و همراهان او، و همچنین افزایش آگاهی بیمار نسبت به بیماری خود و در نتیجه دستیابی به اهداف کلیدی طرح تحول نظام سلامت شود.

فرضیه دوم: کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی تأثیر دارد.

نتایج حاصل آزمون آماری تی‌مستقل (جدول ۳) نشان داد میانگین‌های پس‌آزمون دو گروه آزمایش و کنترل کتاب‌درمانی گروهی کتاب متفاوت است که اثر آن در گروه آزمایش مشاهده می‌شود و همچنین آزمون فرضیه یک (جدول ۷) نیز نشان‌دهنده این است که کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت بر تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان در بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی مؤثر است. در هیچ‌یک از پژوهش‌های مورد مطالعه کتاب‌درمانی گروهی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی اجرا نشده بود. اما پژوهش‌هایی در زمینه مداخلات روان‌شناختی دیگر انجام شده است. همچنین در خصوص «کاربرانی با مشکلات روحی و روانی» نیز نتایج پژوهش بروستر (۲۰۱۴)؛ خوئینی، نوروزی و فهیم‌نیا (۱۳۹۶)؛ دل‌قندی، ریاحی‌نیا، کدیور و صرامی (۱۳۹۷) و روغنی، فامیل روحانی و عرفانی (۱۴۰۲) با پژوهش حاضر همخوانی دارند که کتاب‌درمانی در بهبود بیماری‌های روانی همچون استرس تأثیر مثبتی دارد. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که کتاب‌درمانی گروهی بر پایه دوازده‌کهن‌الگوی سفر شخصیت در امید به زندگی و تاب‌آوری کودکان مبتلا به سرطان تحت درمان بیمارستان بعثت همدان: یک مطالعه از منظر روان آنکولوژی مؤثر است. اجرای این طرح، ارائه خدمات کتاب‌درمانی در سطح کتاب‌درمانی تکاملی یا رشدی است. این نوع از کتاب‌درمانی که با هدف رشد، خودباوری و تأمین بهداشت جسمی و روانی افراد عادی با رویکرد پیشگیرانه انجام می‌شود، می‌کوشد به مخاطبان خود تجربیات جدیدی را برای حل مشکلات که ممکن است در آینده با آنها مواجه شوند، منتقل کند و با اجرای آن نقش مؤثری در حفظ یک جامعه سالم و با نشاط داشته باشند. کتابخانه‌های عمومی با اجرای کتاب‌درمانی برای این افراد می‌توانند در فعالیت‌های کلان کشور مشارکت کرده و نقش بسیار مؤثری در تأمین بهداشت روانی و

جسمی افراد جامعه داشته باشند. مونتگومری و ماندروز (۲۰۱۵)، هاپینسون (۲۰۱۷)، بر وستر (۲۰۱۴) نیز بیان کرده‌اند کتابخانه‌های عمومی برای اجرای این طرح نیاز مبرم به همکاری با سازمان‌های بهداشت و درمان را دارند که نتایج این بخش از پژوهش نیز با یافته‌های هاپینسون (۲۰۱۷) همخوانی دارد. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که مهمترین وظایف مشترک تمام سازمان‌های دخیل در پیاده‌سازی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی «ارزیابی و برطرف کردن موانع و کاستی‌ها در طول اجرای کتاب‌درمانی» است. چرا که ارزیابی در طول کار باعث می‌شود که از نتایج آن در جهت اصلاح افراد، فرایندها و روش‌ها و عملکرد سازمان‌ها جهت اجرای مؤثر آن بهره برد. از آنجا که در ایران، استفاده از کتاب‌درمانی به عنوان یک شیوه برای رفع اختلالات روان‌شناختی کمتر مورد توجه قرار گرفته است، و کتابخانه‌های عمومی مرکز اجتماع مردم با نیازهای مختلف آموزشی هستند، پیشنهاد می‌شود فهرستی از کتاب‌هایی که برای درمان نوشته شده‌اند توسط نهاد کتابخانه‌های عمومی تهیه و معرفی شود و به تفکیک هر مقوله در اختیار پژوهشگران در کتاب‌درمانی، روان‌شناسان و گروه‌های درمانی مرتبط قرار گیرد و همچنین کارگاه‌های آموزشی کتاب‌درمانی برای کتابداران برگزار شود و آموزش‌های کتاب‌درمانی به دانشجویان در گروه‌های علمی مرتبط دانشگاهی از جمله گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و روان‌شناسی، پرستاری، روانشناسی به عنوان یک واحد درسی گنجانده شود.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

تعرض منافع

بنا بر اظهار نویسنده این مقاله تعرض منافع ندارد

حامی مالی

بنا بر اظهار نویسنده منبع حمایت کننده مالی گزارش نشده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: تهیه و آماده‌سازی نمونه‌ها، گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها، مستندسازی و استخراج اطلاعات، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیشنویس مقاله؛ نویسنده دوم: استاد راهنمای رساله، طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی سازی مقاله.

سپاسگزاری

از داوران محترم بخاطر ارائه نظرهای ساختاری و علمی سپاسگزاری می‌شود.

منابع

انجمن کتابداران آمریکا (۱۳۹۱). رهنمودهایی برای ارائه خدمات کتابخانه‌ای به اشخاص مبتلا به بیماری‌های روانی. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی. بازیابی شده از: <https://library.razavi.ir/aqlibraries/fa/45987>

استیکر، رالف سی (۱۳۷۰). راه‌های تشویق به مطالعه. مترجم پروانه سپرده. تهران: دبیرخانه هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور. <https://www.gisoom.com/book/1148779>

آدسون، پاتریشیا آر. (۱۳۹۵). بیداری قهرمان درون: دوازده گام ایجاد تحول عمیقی در زندگی خود و دیگران. مترجم سیمین موحدی. تهران: بنیاد فرهنگ زندگی.

بانکی، شعله؛ امیری، یاسمن و اسعدی، سمانه (۱۳۸۸). اثربخشی کتاب‌درمانی گروهی بر میزان اضطراب جدایی و افسردگی در کودکان والدین طلاق گرفته. دانشور رفتار، روانشناسی بالینی شخصیت، دانشگاه شاهد، ۱۶ (۳۷). بازیابی شده از:

https://cpap.shahed.ac.ir/article_2622.html

پریرخ، مهری و ناصری، زهرا (۱۳۹۰). بررسی میزان تأثیر برنامه‌های کتاب‌درمانی بر کاهش پرخاشگری کودکان. *مطالعات ادبیات کودک دانشگاه شیراز*، ۲ (۱)، ۳۳-۴۱.

تولایی، سید وحید؛ رضاپور میرصالحی، یاسر و چوب‌فروش؛ آزاده (۱۳۹۶). تأثیر ذهن آگاهی به روش کتاب‌درمانی در زنان مبتلا به میگرن. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۵ (۲)، ۱۹۸-۲۰۴. بازیابی شده از: <http://rbs.mui.ac.ir/article-1-532-fa.html>

جوکار، مهناز؛ باغبان، ایران و احمدی، احمد. (۱۳۸۵). مقایسه اثربخشی مشاوره حضوری و کتاب‌درمانی به شیوه شناختی در کاهش علائم افسردگی. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۱۲ (۳)، ۲۷۰-۲۷۶.

خوئینی، سهیلا؛ نوروزی، علیرضا و فهیم‌نیا، فاطمه (۱۳۹۶). شناسایی مؤلفه‌های پیاده‌سازی کتاب‌درمانی در کتابخانه‌های عمومی کشور از دیدگاه متخصصان رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و رشته روان‌شناسی و ارائه الگوی پیشنهادی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۳ (۱)، ۸۹-۱۱۰.

دلقدی، فائزه؛ ریاحی‌نیا، نصرت؛ کدیور، پروین؛ و صرامی، غلامرضا (۱۳۹۷). اثربخشی مطالعات کتاب‌درمانی در حوزه کودکان و نوجوانان با روش فرا تحلیلی. *مطالعات کتاب‌درمانی و سازماندهی اطلاعات*، ۲۹ (۲)، ۵۱-۷۵.

روغنی، شکوفه؛ فامیل‌روحانی، علی‌اکبر و عرفانی، نصراله (۱۴۰۲). کتاب‌درمانی به روش خودشناسی یونگ بر احساس سلامتی و کیفیت زندگی اعضای انجمن علمی پژوهشی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان همدان (رساله دکتری). دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان. زارعی، عاطفه؛ روغنی، شکوفه و حق‌طلب، طاهره (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی روش آموزشی-درمانی کتاب‌درمانی به شیوه گروهی بر میزان تاب‌آوری و امید به زندگی در نوجوانان مبتلا به سرطان در مرکز بیمارستان بعثت شهر همدان. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی، واحد همدان.

مهرتری، زهرا؛ حاجی‌زین‌العابدینی، محسن و اسکندریان، نجمه (۱۳۹۰). مطالعه اثربخشی تجربه‌های کتاب‌درمانی: مطالعه موردی بیماران بیمارستان الزهراء اصفهان. در مجموعه مقالات چهاردهمین همایش سراسری انجمن علمی - دانشجویی علم اطلاعات و دانش‌شناسی. (ص). تهران، آبان ۱۳۹۲، دانشگاه الزهراء.

سیدآ، محمد (۱۳۹۲). ۱۲ گام تا آرامش کامل: کوتاه‌ترین راه‌ها برای رسیدن به آرامش درونی و امنیت خاطر. تهران: نسل نواندیش.

کاوه، محمد (۱۳۹۰). تاب‌آوری. تهران: جامعه‌شناسان. بازیابی شده در <https://www.ketabrah.ir>

کرمانی، زهرا؛ خداپناهی، محمدکریم؛ و حیدری، محمود (۱۳۹۰). ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس امید اشنايدر. *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۳ (۱۹)، ۷-۲۳

ولز، کوین و سورل، جان (۱۳۹۰). *زندگی با درد مزمن: رویکرد مبتنی بر پذیرش راهنمای درمانگر و کتاب کار بیمار* (فاطمه مسگریان، مترجم). تهران: کتاب ارجمند.

نیکولز، مایکل؛ مولی، آلن؛ تانکین، لوئیس؛ و بیستون، لی (۱۳۸۷). *راهنمای عملی کنترل درد: نگرش مثبت به سازگاری با درد مزمن* (محسن دهقانی، مترجم). تهران: رشد.

مهديانی فر، الهام؛ مهديان، حسين و جهانگیری، علی (۱۴۰۱). بررسی اثربخشی ذهن آگاهی بر مدیریت خشم، تعارض زناشویی و کیفیت زندگی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، سال ۶۵، شماره ۶، بهمن - اسفند، ص. ۲۴۴۱-۲۴۵۵.

References

- Arulanantham, S., & Navaneethakrishnan, S. (2014). Introducing bibliotherapy in public libraries for the development of health and social condition of post war community in Jaffna district-An exploratory study. *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 17(2). <https://doi.org/10.4038/jula.v17i2.6648>
- Addison, P. R. (2016). *Awakening the hero within: Twelve steps to creating profound transformation in your life and the lives of others*. Translated by Simin Movahedi. Tehran: Living Culture Foundation. [in Persian]
- American Library Association. (2012). *Tips for providing library services to people with mental illness*. Tehran: National Library and Documents Organization. <https://www.ala.org › tools › atoz › bibliotherapy>
- Banki, Y., Amiri, S., & Asadi, S. (2009). The study of the efficacy of bibliotherapy in detachment anxiety and depression of children of divorced parents. *Clinical Psychology and Personality*, 7(2), 1-8. https://cpap.shahed.ac.ir/article_2622.html [in Persian]
- Brewster, L. (2014). The public library as therapeutic landscape: A qualitative case study. *Health & Place*, 26, 94-99.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale. *Depression and Anxiety*, 18, 6-82.
- Delghandi, F., Riahinia, N., Kadivar, P. and Sarami, G. (2018). The effectiveness of bibliotherapy studies in children and adolescents by meta-analysis. *Librarianship and Information Organization Studies*, 29 (2), 51-75. <https://doi.org/10.30484/nastinfo.2018.2232> [in Persian]
- Hanson, K. (2019). Positive psychology for overcoming symptoms of depression: A pilot study exploring the efficacy of a positive psychology self-help book versus a CBT self-help book, *Behavioural and Cognitive Psychotherapy*, 47, 95-113.
- Hutchinson, E. (2017). Bibliotherapy programmes in Dublin public libraries: A case-study of Dublin City, Fingal and South Dublin public library services. *Qualitative and Quantitative Methods in Librarianship (QQML)*, Special Issue *Social Justice, Social Inclusion*, 95-103.
- Jacob, J., & Rosalito, R. G. (2016). Effectiveness of taking in the good based-bibliotherapy intervention program among depressed Filipino female adolescents. *Asian Journal of Psychiatry*, 23, 99-107.
- Jokar, M., Baghban, I., & Ahmadi, A. (2006). A comparison of the effectiveness of face-to-face counseling and cognitive bibliotherapy in reducing depressive symptoms. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 12(3), 270-276.
- Kaveh, M. (2011). *Resilience*. Tehran: Jameeh-Shenāsān. Retrieved from <https://www.ketabrah.ir>
- Kermani, Z., Khodapanahi, M.-K., & Heidari, M. (2011). Psychometric properties of the Snyder Hope Scale. *Quarterly Journal of Applied Psychology*, 3(19), 7-23.
- Khoeini, S., Noruzi, A., & Fahimnia, F. (2017). Components of the implementation of bibliotherapy in public libraries: Viewpoints of LIS and psychology professionals. *Research on Information Science and Public Libraries*, 23 (1), 89-110. [in Persian]
- Kim, S., & Park, J. (2025). AI-assisted bibliotherapy for Personalized psycho oncology interventions. *Artificial Intelligence in Medicine*, 102, 101876.

- Mahdianifar, E., Mahdian, H., & Jahangiri, A. (2022). An investigation of the effectiveness of mindfulness on anger management, marital conflict, and quality of life. *Journal of the Faculty of Medicine, Mashhad University of Medical Sciences*, 65(6), 2441–2455.
- Mehtari, Z., Haji-Zeyn al-Abedini, M., & Eskandarian, N. (2011). A study of the effectiveness of bibliotherapy experiences: A case study of patients at Al-Zahra Hospital in Isfahan. In *Proceedings of the Fourteenth National Conference of the Scientific–Student Association of Information Science and Knowledge Studies*. Tehran, October 2013, Al-Zahra University.
- Montgomery, P., & Maunder, K. (2015). The effectiveness of creative bibliotherapy for internalizing, externalizing, and prosocial behaviors in children: A systematic review. *Children and youth Services Review*, 55, 37-47.
- Nichols, M., Molay, A., Tankin, L., & Beeston, L. (2008). *Practical guide to pain control: A positive approach to adapting to chronic pain*. Translated by Mohsen Dehghani. Tehran: Roshd.
- Parirakh, M., & Naseri, Z. (2011). An investigation of the impact of bibliotherapy programs on reducing children's aggression. *Journal of Children's Literature Studies*, Shiraz University, 2(1), 33–41.
- Pulimeno, M., Prisco, P., & Salvatore, C. (2020). Children's literature to promote students' global development and wellbeing. *Health Promotion Perspectives*, 10, 13.
- Roghani, S., Famil-Ruhani, A.A., & Erfani, N. (2023). *Bibliotherapy based on Jungian self-knowledge and its effect on the sense of well-being and quality of life of members of the Scientific–Research Association of Public Librarians of Hamadan Province* (Doctoral dissertation). Islamic Azad University, Hamadan Branch.
- Seida, M. (2013). *Twelve steps to complete tranquility: The shortest paths to inner peace and reassurance*. Tehran: Nasl-e Nowandish.
- Snyder, C.R., Ritschel, L.A., Ravid, L.K., & Berg C.J. (2006). Balancing Psychological Assessments: Including Strengths and Hope in Client Reports. *Journal of Clinical Psychology*, 62(1), 33-46.
- Sticker, R. C. (1991). *Ways to encourage reading*. Translated by Parvaneh Seporkeh. Tehran: Secretariat of the Board of Trustees of Public Libraries of the Country. <https://www.gisoom.com/book/1148779>
- Toulai, S. V., Rezapour Mirsalehi, Y., & Choobforoush, A. (2017). Mindfulness bibliotherapy for female outpatients with migraine. *Journal of Research in Behavioral Sciences*, 15 (2), 198–204. <http://rbs.mui.ac.ir/article-1-532-fa.html>
- Wells, Kevin; & Sorrell, John. (2011). *Living with chronic pain: An acceptance-based approach—Therapist guide and patient workbook*. Translated by Fatemeh Masgarian. Tehran: Ketab-e Arjmand.
- Zarei, A., Roghani, S., & Haq-Talab, T. (2014). *An investigation of the effectiveness of the educational–therapeutic group bibliotherapy method on resilience and hope for life among adolescents with cancer at Besat Hospital Center in the city of Hamadan* (Master's thesis). Islamic Azad University, Hamadan Branch.